



Ardennen



Uitgeverij ANWB

Inhoud

Het belangrijkste eerst blz. 4

Dit zijn de Ardennen blz. 6

De Ardennen in cijfers blz. 8

Eten en drinken blz. 10

#

Het kompas van de Ardennen – 15 manieren om je onder te dompelen in de Ardennen blz. 12

Luik en omgeving

blz. 14



Luik en omgeving blz. 16

1

Glanzend en wit – hedendaagse architectuur in Luik blz. 22

2

Vernieuwd kunstpaleis – La Boverie blz. 26

Val Saint-Lambert, Château de Jehay, Hoi (Huy) blz. 34

Château de Modave, Comblain-au-Pont blz. 37

Remouchamps blz. 38

Verviers, Banneux, Limbourg blz. 39

3

Zo veel heerlijkheden van eigen bodem – in de Pays d’Herve blz. 40

Oostkantons en Pays des Sources

blz. 42



Oostkantons, Eupen blz. 44

Natuurpark Hoge Venen-Eifel blz. 45

Château de Reinhardstein, Malmedy blz. 47

4

Vier seizoenen genieten – wandeling in het Natuurpark Hoge Venen-Eifel blz. 48

Sankt Vith blz. 51

5

Een rondje bier van blond tot zwart – Brasserie de Bellevaux blz. 52

Burg Reuland, Pays des Sources blz. 54

Trois Pons, Coö blz. 55

6

Volop plekken met bubbels – het mondaine Spa blz. 56

Stavelot blz. 60

Namen en Naamse Maas

blz. 62



Namen (Namur) blz. 64

7

Zoeken, ruiken en vinden – de citadel van Namen blz. 68

Andenne blz. 72

Floreffe, Dinant blz. 73

8 Tuinen vol wonderen –
Annevoie en Naamse Maas
blz. 74

9 Beklim de rots boven de
Maas – **blik vanaf de citadel
van Dinant**
blz. 78

Château de Walzin blz. 82

Celles blz. 83

Waulsort, Beauraing blz. 84

Han-sur-Lesse blz. 85

Rochefort blz. 87

10 Verleden en heden –
Château Lavaux-Ste-Anne
blz. 88

Ardense wouden

blz. 90



Marche-en-Famenne blz. 92

Wéris blz. 93

11 Ooit het kleinste stadje ter
wereld – **Durbuy**
blz. 94

La Roche-en-Ardenne blz. 97

Saint-Hubert blz. 100

Bastenaken (Bastogne), Redu
blz. 101

**Semois en Pays de
Gaume**

blz. 102



Arlon blz. 104

Habay-la-Neuve blz. 105

12 Geen Romeinse overwinning
– **in de Pays de Gaume**
blz. 106

13 Zaaïen en oogsten – **gods-
vrucht in de abdij van
Orval**
blz. 108

Virton blz. 110

Chiny, Bouillon blz. 111

14 Terug naar de kruistochten –
op naar Bouillon
blz. 112

15 Varen op de Semois –
of toch liever fietsen?
blz. 114

Reisinformatie blz. 116

Hoe zegt u? blz. 120

Register blz. 121

Fotoverantwoording blz. 126

Colofon blz. 127

Herinner je je deze nog? blz. 128



Het belangrijkste eerst



Belgische Ardennen

In deze gids laten we je kennismaken met de grote bezienswaardigheden en plekken die enigszins buiten de toeristische toppers liggen. Behalve bossen en beekdalen is er veel meer te genieten. Tijd voor opladen in een van de vele culinaire paradijsjes?

Geloof en geld

Er is veel monnikenwerk geleverd in de Ardennen. Grote waterwerken, beroemde trappistenbrouwerijen en magistrale panden – kloosters zijn niet weg te denken uit de ontwikkeling van de Ardennen. Waar het gebed niet meer op de eerste plaats komt, hebben nu proeven en bewonderen de hoofdrol gekregen.



Adrenaline

Zoek je een ontspannen flaneertocht of ben je meer van het type tot het gaatje? In de Ardennen heb je zoveel mogelijkheden. Fietsen, wandelen, varen, hoog boven beekdalen en kloven op touwen klimmen en glijden. Of wring je door een ondergronds parcours ... Je kunt er samen de stilte vinden én het is een perfecte groepsbestemming voor adrenalinejunks.

Watervallen

Er zijn veel rivieren met een veelvoud aan stroomversnellingen: heerlijk aan langs te wandelen of 'go with the flow' met een kajak. Natuurlijk wil je Coö niet overslaan, en de Ninglinspo bij Remouchamps. Zeker zo uitdagend voor winterfotografen is een klein bevroren stroompje op de Hoge Venen.

Kastelen

Burchten, kastelen – ruïnes en prachtig gerestaureerde paleisjes – geven een eigen tintje aan de Ardennen. Onze Top 5:
Château de Modave (blz. 37)
Château de Reinhardstein (blz. 47)
Château de Vêves (blz. 83)
Château Lavaux-Ste-Anne (blz. 88)
Château Fort Bouillon (blz. 112)

Hoezo alleen bossen?

Natuurlijk zijn ze er nog, de uitgestrekte Ardense wouden, volop bewoond door reeën en wilde zwijnen, met klaterende beekjes. Maar ook het open landschap kom je er volop tegen: de glooiende heuvels – met hier en daar een kuitenbijter – en de vlaktes van de Condroz en van de Hoge Venen. Rivieren die lang geleden diepe kloven uitsneden geven top-uitzichten.



Smullen toen en nu

Over Luikse ballen kun je alleen meepraten als je ze minstens op een paar adressen hebt gegeten. Ook traditionele klassiekers als Luikse pens en konijnenstoof kun je in allerlei variaties tegenkomen. Maar wat de keuken in de Ardennen echt typeert, is kwaliteit. Alleen het beste is goed genoeg, of het nu uit de eigen streek komt of van ver. Daarbij horen ook alleen de betere wijnen. Dat credo hanteren niet alleen de sterrenkoks – of zijn er misschien alleen maar sterrenkoks in deze streek? We hebben het dan ook over eten, niet over een frietje tussendoor.

Ondergronds

De grotten van Han, van Remouchamps en van Hotton. De mijnen van Blegny en Bertrix. Je hebt vast niet voldoende regenachtige dagen om ze allemaal te bezoeken. De ondergrondse wereld blijft fascinerend.

Wereldburgers

De Oostkantons zijn Duits, in de Pays de Gaume – met Romeinse sporen – waan je je gemakkelijk in Frankrijk. In Luik lijkt Italiaans de tweede taal en stap je per wijk of straat van Libanon naar Bulgarije of Mali.



Verre of dichtbij bestemmingen: ik kan er evenveel van genieten. Het fijne van de Ardennen is dat je met een paar dagen eropuit toch het helemaal-weg-gevoel kunt hebben.

Vragen? Ideeën?

Laat het me weten! Mijn adres bij de ANWB:



anwbmedia@anwb.nl

Dit zijn de Ardennen

Een land van bossen, snelstromende rivieren en steile rotsen. Geknipt voor actieve vakanties. Natuurlijke wellness, waarvan je heel basic als kampeerder, of luxe vanuit een superresort kunt genieten. Een geheime wereld speelt zich af onder het aardoppervlak: in heel veel grotten en in mijngangen. Vertier is nooit echt ver weg, in grote en kleine steden, kastelen en abdijen, elk met een eigen karakter. En denk eens aan een dag winkelen of naar de opera in Luik!

What's in a name

De naam 'Ardennen' is van Keltische oorsprong. Mogelijk betekent *Ar-denn* iets als: 'de zwarte', 'eik' of 'hoog woud'. In de Keltische periode waren de Ardennen waarschijnlijk grotendeels bedekt met eikenbos. Later zijn er veel sparren aangeplant. Behalve een streek van bomen is het er zeker een van rivieren.

Veelzijdig

De Ardennen zijn veelzijdig: van het vooral open venenlandschap tot kronkelende beekdalen en de iconische Ardense wouden. Daar gaan heel veel wandel- en fietsroutes doorheen. Riviertjes als de Lesse en de Semois zijn ideaal voor tochten per kano of kajak. Voor cultuur ga je naar steden als Luik, Namen, Bouillon, Spa en Dinant.

Luik als citytrip

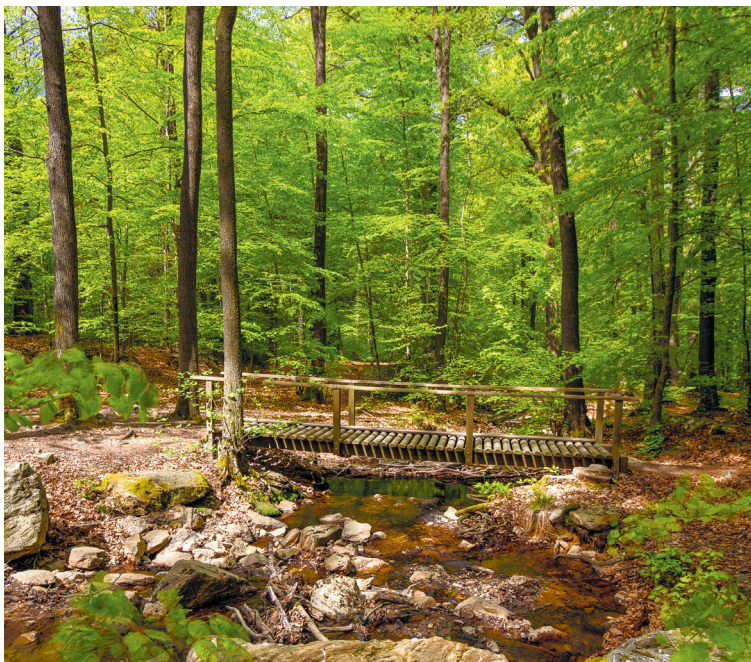
Luik is echt een stad waarin veel valt te ontdekken. Er heeft een grote opknopbeurt plaatsgevonden en tussen de historische huizen en kerken glimmen nu moderne en gerenoveerde panden. Van hippe winkels tot een stadsbrouwerij, je vindt het in Luik. Extra glans heeft Luik tijdens de markten of een van de vele festivals – als je moeite hebt met kiezen, ga dan voor de *Nocturnes*. In de stad hoor je heel veel talen en je kunt uit talloze keukens kiezen. Veel Nederlanders uit de grensstreek weten het al lang: voor uitstekend tafelen ga je naar Luik – of naar een van de culinaire adresjes in de omgeving.

In de schaduw, maar schilderachtig

Een omweg waard is Namen, de stad die in grootte op de tweede plaats komt. Het is een vriendelijke, rustige plaats met de interessante grote citadel op een heuvel. Schilderachtig zijn de stadjes La Roche-en-Ardenne en het toeristische, haast uit zijn voegen barstende kleine stadje Durbuy, in de vallei van de Ourthe. Stavelot en Malmedy staan bekend om hun uitbundige carnavalsfeesten. Het waterkuuroord Spa trekt al eeuwen talloze bezoekers vanwege de goede wellness- en uitgaansgelegenheden.

Nog nooit een Lessetocht gemaakt?

De directe omgeving van Dinant – prachtig gelegen aan weerszijden van de Maas en dicht bij de samenvloeiing met de Lesse – is sinds jaar en



Bossen en bronnen – de Barisart van Spa.

dag de hotspot voor kajakkers. Ook Bouillon, in een lus van de rivier de Semois in het zuiden, is een favoriete bestemming van kajakliefhebbers. Of kies een paar rivierlussen verder voor de Semois bij Alle en Vresse.

Muren met verhalen

Overall in de Ardennen liggen oude kastelen, burchten en citadellen, waarvan sommige hun oude glorie uitstralen en andere tot ruïnes zijn gevallen. Vooral langs de Maas liggen veel landgoederen; erg mooi zijn de kastelen van Walzin, Freyr, Vêves en Lavaux-Ste-Anne, allemaal ten zuiden van Dinant. Bij Hoi ligt het domein van Jehay en niet ver van Malmedy het kasteel van Reinhardstein. Robuuste en grootse citadellen liggen vooral in Namen en Dinant, maar die van Bouillon en Hoi zijn eveneens imposant. Je komt er ook hoofdstukken uit de Nederlandse geschiedenis tegen.

Ardennenoffensief

In 1944 vonden zeer zware gevechten plaats, vooral bij de frontlinies van Malmedy en Bastenaken (Bastogne), die als het beruchte Ardennenoffensief uit de Tweede Wereldoorlog de geschiedenis in gingen. Dat de historie volop leeft, bewijst ook het in 2014 geopende, drukbezochte museum met gedenkplaats van Bastenaken.

De Ardennen in cijfers

8

rivieren van betekenis in de Ardennen zijn de Maas, de Amblève, de Samber, de Lesse, de Our, de Ourthe, de Sûre en de Semois.

13,5

meter hoog en 300 ton zwaar is de zandstenen leeuw op de dammuur van Gileppe. Het stuwmeer was een van de eerste in Europa en werd in 1878 door koning Leopold II geopend.

15

meter stort het water bij Coö omlaag; of was het toch 13 meter? Dit iconische plekje Ardennen wil je eens gezien hebben.

30

Plus Beaux Villages telt Wallonië; daarvan liggen veel Mooiste Dorpen in de Condroz en de Famenne.

55

% van de bossen in Wallonië is PEFC-gecertificeerd: dat garandeert duurzaam bosbeheer.

200-600

meter hoog zijn de Ardennen, van west naar oost oplopend en daarmee vooral laaggebergte - met uitschieters.

290

kilometer is de (wandel)afstand tussen de drie grote trappistenabdijen: Orval, Rochefort en Chimay.



694

meter meet Signal de Botrange, recordhoogte van het land, in de Hoge Venen.

1400

mm bedraagt het jaarlijkse neerslagcijfer van de Hoge Venen. Op lagere delen is dat cijfer veel lager. Een stuk droger en warmer is het in het uiterste zuiden, in de Pays de Gaume.

1830

is het afscheidingsjaar van de Nederlanden en het jaar van de oprichting van het koninkrijk België.

2013

is het jaar waarin koning Filip werd gekroond, een rechtstreekse afstammeling van Leopold I.

11.200

km² is de oppervlakte van de Ardennen – waarbij kleine delen van Luxemburg en Frankrijk zijn inbegrepen.

150.000

levens kostte het Ardennen-offensief van 1944.

300.000.000

jaar geleden werden de Ardennen in hoofdlijnen gevormd.

235
km/h is de gemiddelde
rondetijd van de Formule 1
op Spa-Francorchamps

Eten en drinken



Goed eten en drinken wordt in de Ardennen hoog gewaardeerd. Luik is een culinair mekka – dat houden Nederlandse en Duitse burens graag als een goed bewaard geheim. Kwaliteit, diversiteit en streekspecialiteiten vormen de basis. Je kunt een bierroute volgen, langs abdijen met (trappisten)kaas, verbaas je over de wijnen op de oevers van de Maas en nip aan de 100% Belgische whisky. Of zoek je het meer in de smaakvolste aardbeien of lievrouwebedstro?

Waalse keuken

De Belgische keuken staat bekend om de frites met mosselen, maar heeft veel meer dan dat. In de Ardennen heerst een echte eetcultuur, waarin uitgebreid tafelen een belangrijk deel van het dagelijks leven uitmaakt. De Waalse keuken heeft veel weg van de Franse keuken; de meeste plaatsen serveren daarnaast streekeigen specialiteiten. Veel traditionele gerechten ontleen hun karakteristieke smaak aan het feit dat het vlees in bier wordt gestoofd. En dan natuurlijk wel het ambachtelijk gebrouwen lokale bier.

Bier als water

België brouwt meer soorten bier dan welk ander land ook. Wat Frankrijk is voor wijn, is België voor bier en zoals Frankrijk zijn wijnstreken heeft, heeft België zijn streekgebonden biersoorten. Uit de brouwerijen van diverse kloosters, waaronder Orval en Rochefort,

komen de traditionele sterke trappistenbieren.

Daarnaast is er een nog altijd groeiend aantal kleine ambachtelijke brouwerijen, dat seizoensbieren, witbieren of specifieke streekbieren brouwt. Bellevaux (zie blz. 52) doet het al een aantal jaren uitstekend, sinds 2013 vind je de prachtige bieren van La Clochette (*La DT* doet niet onder voor een Duvel), Curtius {C} en La Houppé – inmiddels op ruime afstand van de brouwvaten. Informatie over bier in de Benelux is te vinden op www.belgische-bieren.be.

Etenstijden

In de Ardennen is het aantal restaurants niet te tellen. Overvloedige zakenlunches vormen een vast onderdeel van de Belgische eetcultuur en de meeste restaurants zijn dan ook voor de lunch geopend, van 12 tot 14 of 15 uur. Vanaf 19 uur kun je doorgaans voor het diner terecht. In de meeste toeristische plaat-

TRAPPISTEN- OF ABDIJBIEREN

Een trappist is een abdijbier, maar niet elk abdijbier is een trappist. Een echte trappist moet door monniken van de orde der cisterciënzers zijn gebrouwen. De naam is afgeleid van de abdij waaruit ze zijn ontstaan: de abdij Notre-Dame-de-la-Grande-Trappe. In de Ardennen wordt nog door drie trappistenkloosters bier gebrouwen: in Chimay, Orval en Rochefort. Abdijbieren zijn ook aan een klooster verbonden, al is dat soms alleen in naam. Voorbeelden daarvan zijn het bier van Val Dieu (Aubel) en Leffe (Dinant).

sen echter is op elk moment van de dag wel een warme maaltijd te bestellen.

Ardense streekkeuken

Vlees is een belangrijk onderdeel van de Waalse keuken; vegetariërs zullen zich moeten behelpen. In het jachtseizoen (herfst-winter) staan veel wildgerechten (*gibier*) op het menu, zoals everzwijn, hert en ree, vaak opgediend met veenbessensaus, en daarnaast haas en konijn, met in cognac geweekte pruimen of met bier en mosterd. Ook stoofpotten van aardappels, uien en spek (*touffaye*), aardappels, varkensvlees en wortelen (Ardense stoofpot) en aardappels, groente en kalfsvlees (*ragoût liégeois*) zijn populair.

Ook bekend zijn de Ardennerpaté (varkensvleespaté met knoflook) en diverse worsten (*saucissons*), waaronder de Gaumeworst. Ook eet men hartige taart van deeg, varkensvlees en kruiden (*pâté Gaumais*) uit de streek rond Arlon, ham in een deegjasje (*jambon en croûte*) en Ardenner ham, bij voorkeur gerookt boven een vuur van eiken- of beukenhout. Verder staan in de Ardennen verse rivierforel, gerookt of gebakken (bijvoorbeeld in een amandelkorstje), slakken (*gros- of petit-gris*) en diverse soorten gevogelte op het menu.



Als je bij 'streekkeuken' denkt aan een soort boerenkeuken: vaak wordt er origineel gevarieerd. Dan vind je op de menukaart bijvoorbeeld Biefstuk à la MacChouffe met een tortilla of bonbons van Ardennerham, een duo van sint-jakobsschelpen met bloemkool en bier, een *mignonette* van ree op een bodem van bruine *Trouffette* (Bastanaken). En dan als dessert *chocolat moelleux* met maitrankaroma. Culinaire avonturen te over!



BOULETS À LA LIÉGOISE

Ingrediënten voor 4 personen:

500 g halfom gehakt, 4 witte boterhammen zonder korst, 1 kopje melk, 2 sjalotjes of een kleine ui, 1 tl tijmblaadjes, peper, zout, 1 el zonnebloemolie

Voor de saus:

1 middelgrote ui, 20 gram boter, 1 el bloem, 1 el tomatenpuree, 1 el azijn, 2 el appel- of perenstroop, 2 dl (runder)bouillon, 2 el rozijnen

Snipper de sjalotjes of de ui voor de gehaktballen. Week de boterhammen in de melk. Pel en snipper de ui voor de saus. Knijp de boterhammen uit en kneed ze door het gehakt; meng daar ook de gesnipperde sjalotjes of ui, tijm, peper en zout doorheen. Vorm er ballen van. Verhit de zonnebloemolie en bak hierin de gehaktballen rondom bruin.

Fruit de ui in de boter glazig. Bestrooi met bloem en roer goed door. Voeg de tomatenpuree toe. Blijf goed roeren. Roer dan de azijn en appelstroop erdoor. Zorg dat de saus goed glad is. Voeg de bouillon toe en laat heel zachtjes pruttelen. Doe de gehaktballen in de saus en laat ze hierin in ongeveer een halfuurtje gaar worden.

Het kompas van de Ardennen



15 manieren om je onder te dompelen in de Ardennen

4

Wandeling –
in de Hoge Venen

5

Rondje bier van blond
tot zwart – **Brasserie
de Bellevaux**



Brouwerij
**VOL
LEVEN**

6

Volop plekken
met bubbels –
het mondaine Spa

Water en
wellness

7

Zoeken, ruiken
en vinden – **de
citadel van Namen**

WIEROOK, KRUIT-
DAMP EN PARFUM

8

Tuinen vol
wonderen –
Annevoie

Liefdesfontein
van Lodewijk

9

Beklim de rots
boven de Maas –
blik op Dinant

TREE
VOOR
TREE

Neuriënde
Jonkvrouw

11

Ooit het kleinste
stadje ter wereld –
Durbuy

10

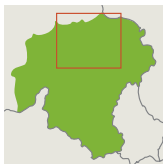
Verleden en heden –
**Château
Lavaux-Ste-Anne**

HOE ROMANTISCH
MAG HET ZIJN?





Luik en omgeving



Van 972 tot 1795 regeerden in deze provincie de Luikse prinsbisschoppen. De macht behielden ze niet zonder slag of stoot, maar ondanks de vaak geleverde strijd wisten ze veel kapitaal op te bouwen. Het goede nieuws is dat ook de kunsten daarvan profiteerden. Van de 16e tot de 18e eeuw bracht Luik uitzonderlijk veel kunstschilders en musici voort. Met het museum voor schone kunsten La Boverie en de opera, waar het standbeeld van componist Grétry tegenwoordig staat, komt de stad ook in de 21e eeuw cultureel uitstekend voor de dag.

Luik en omgeving

📖 E 1/2 - F 1/2 - G 1

Sinds jaar en dag kennen Nederlanders Luik als de grauwe stad waardoorheen een van de routes naar het zuiden voert. Maar de grauwsluijer is grotendeels verdwenen. Hoog tijd voor een hernieuwde kennismaking met een authentieke Waalse stad, met mooie musea, volkscultuur en een bruisend uitgaansleven. Daaromheen vind je in de provincie bijzondere kastelen als Modave en Jehay. Hoei en Limbourg zijn bijzondere historische stadjes. Voor grotten hoef je al niet verder dan Remouchamps.

Na de Slag bij Waterloo werd een groot deel van de huidige provincie Luik Nederlands grondgebied. De oostelijke kantons werden Pruisisch. Bij het uitroe-

WONDER VAN BELGIË

Als je een van de wonderen van België wilt zien, spoed je dan naar de doopvont in de kapittelkerk van Saint-Barthélemy. Over de exacte herkomst hangt een mysterie – de naam van koperslager Reinier Van Hoei wordt genoemd. Dat maakt dit kunststuk met Byzantijnse en Maaslandse kenmerken juist zo boeiend. De doopvont werd eerst van was gemaakt die met klei werd bedekt. Nadat de klei was gedroogd, werd het geheel verwarmd en liep de was weg. Vervolgens goot men in de kleimal vloeibaar geelkoper. Na afkoeling werd de klei verwijderd en het kunstwerk gepolijst en met een dun laagje goud bedekt. Je herkent er dooptaferelen op, met Jezus, Johannes de Doper en Petrus. Ossen – als symbool voor de apostelen – dragen de kuip.

pen van het koninkrijk België bleef Luik als provincie bestaan.

De enorme ontwikkeling van de kolen-, staal- en glasindustrie, vanaf halverwege de 19e eeuw, trok arbeidskrachten uit alle windstreken van Europa en de (voormalige) koloniën.

Na WO I werden de Oostkantons aan België toegewezen. Een bestuurlijk bijzondere status heeft de Voerstreek – enkele gemeenten grenzend aan het riviertje de Voer, een zijrivier van de Maas.

Luik (Liège)

📖 E 1, plattegrond blz. 18-19

Walen noemen de stad Lidje en het is 'Lüttich' in het Duits. Luik is een levendige (studenten)stad aan de Maas en aan de voet van groene, beboste heuvels. Er zijn volop winkels, musea en kerken waarmee je een paar afwisselende dagen kunt vullen. Luik is de hoofdstad van de gelijknamige provincie en met bijna 200.000 inwoners de grootste stad van de Ardennen en van Wallonië. Ongeveer 30 kilometer stroomafwaarts ligt Maastricht, per trein een halfuur reizen.

Vanaf de 10e eeuw was Luik de hoofdstad van een prinsbisdom, dat zich uitstreckte over het grootste deel van de provincie Luik en de zuidelijke helft van de provincie Namen.

In de canon van de Luikse geschiedenis mogen we de Hollandse koopman-koning Willem I, die regeerde van 1815-1830, niet ongenoemd laten. Deze vorst liet in Luik een universiteit en een schouwburg bouwen en gaf een grote aanzet tot de industriële ontwikkelingen waar Luik een grote kleurrijkheid van de bevolking aan dankt. Het overwegend grauwe imago van de stad is dan ook onterecht, zeker na zoveel inspanningen in recente tijden om de roetlagen van de gebouwen te verwijderen en verkeer uit de stad te weren.



De 11e-eeuwse Saint-Berthélemy met zijn opvallende torens en kleuren.

BEZIENSWAARDIGHEDEN

Slenter door steegjes of blik van bovenaf

Het centrum van Luik bestaat uit pleinen en smalle straatjes. Daar doorheen voeren een paar grotere verkeersaders, waarvan sommige ooit grachten en zijarmen van de Maas waren. Een goed zicht op de stad heb je van bovenaf, vanaf de citadel, die je bereikt via de Montagne de Bueren. Smalle steegjes (*impasses*) vanaf de Rue Hors-Château lijken je rechtstreeks naar de middeleeuwen te voeren. In de Cour Saint-Antoine zie je de in de jaren 70 en 80 grondig gerenoveerde woonerven.

Collégiale Saint-Barthélemy 1

De twee opvallende torens met beige en terracotta bogen maken deze kerk heel herkenbaar. Met de bouw werd aan het eind van de 11e eeuw begonnen. In de 18e eeuw kreeg de kerk twee extra zijbeuken, een binnenversiering in Franse barokstijl en een neoclassicistisch portaal. De geelkoperen vroeg-12e-eeuwse

doopvont wordt als een van de zeven wonderen van België beschouwd.

Place Saint-Barthélemy 8, ma.-za. 10-12, 14-17, zo. 14-17 uur, € 2

Montagne de Bueren 2

Trappen voeren omhoog naar de plek waar ooit de citadel stond. De trap met 374 treden bleef behouden. Beloning voor de inspanning is het uitzicht over de stad.

Hors-Château

NOCTURNE

Spectaculair zijn de trappen tijdens de *Nocturne des Coteaux de la Citadelle*, op de eerste zaterdag van oktober: meer dan 15.000 kaarsen en andere lichtpunten geven die avond sfeer aan de trappen, steegjes en – veel pop-up – terrassen op de Montagne de Bueren. Het is een echt straatfeest, met muziek en lekkernijen.

LUIK (LIÈGE)

Bezienswaardig

- 1 Collégiale Saint-Barthélemy
- 2 Montagne de Bueren
- 3 Palais des Princes-Évêques
- 4 Cathédrale Saint-Paul
- 5 Collégiale Saint-Jean l'Évangéliste
- 6 Collégiale Saint-Jacques
- 7 Collégiale Saint-Denis
- 8 Le Grand Curtius
- 9 Musée d'Ansembourg
- 10 Musée de la Vie Wallonne
- 11 Archéoforum
- 12 Aquarium-Museum
- 13 Maison de la Métallurgie et de l'Industrie
- 14 Musée Tchantchès
- 15 Musée Grétry

Overnachten

- 1 Pentahotel
- 2 Les Comtes de Méan
- 3 Hôtel Neuvise
- 4 Hôtel Hors Château
- 5 No5 B&B

Eten en drinken

- 1 L'accro-batte
- 2 Le Bistrot d'En Face
- 3 La Curtius
- 4 Lazeez
- 5 Le Petit Pressoir
- 6 Maison du Peket
- 7 Au Point de Vue
- 8 Ma ferme en ville
- 9 Caffè Internazionale
- 10 L'Industrie

- 11 Le Labo 4
- 12 Al Piccolo Mondo
- 13 Caruso

Winkelen

- 1 Restore
- 2 Arquontamporain
- 3 Renzo Salvador
- 4 Beer Lovers Café & Shop
- 5 Une Gaufrette Saperlipopette
- 6 Boutique Lellou
- 7 Pharmacie / Galeries Saint-Lambert
- 8 Wattitude
- 9 Lara Malherbe
- 10 Le Chapeau d'Or
- 11 Passage Lemonnier
- 12 Rue du Pot d'Or
- 13 Audace au Pluriel
- 14 Lolifant
- 15 Mahalo
- 16 Médiacité
- 17 Brocante Outremeuse
- 18 La Batte
- 19 Petites Puces Saint-Gilles

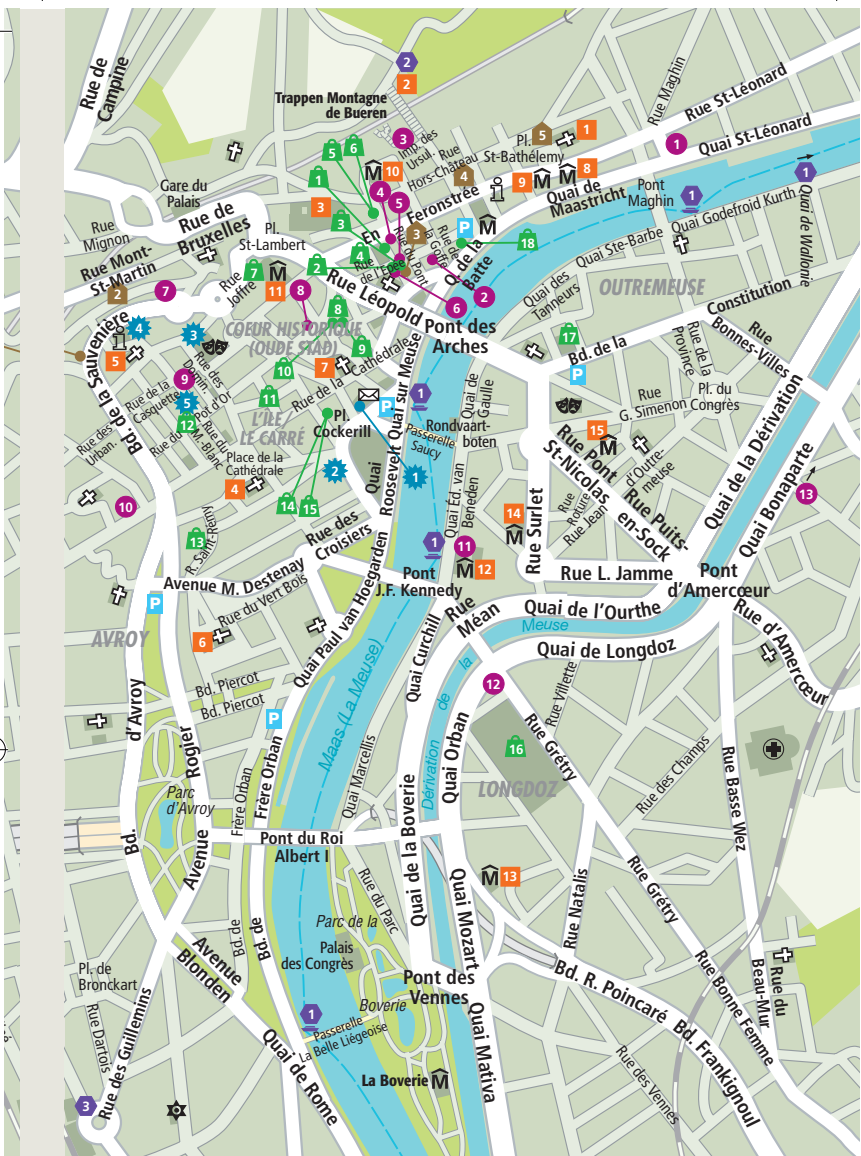
Uitgaan

- Chez Stockis/Café Lequet
- Théâtre de Liège
- Opéra
- Cité Miroir/Reflektor
- Le Churchill

Actief

- 1 Navette
- 2 Coteaux de la Citadelle
- 3 Pro Velo





Luik en omgeving ► Luik (Liège)

Palais des Princes-Évêques 3

Het forse, 16e-eeuwse paleis laat zien hoe de machtsverhoudingen lagen. Een paar eeuwen lang was het de residentie van de prinsbisschoppen van Luik, die zowel religieuze als politieke macht hadden. Het bouwwerk is nu in gebruik als gerechtshuis en provinciehuis en heeft een mooie binnenplaats met galerijen en zuilen, die toegankelijk is voor bezoekers. De rest van het gebouw is rijk gemeubileerd en gedecoreerd, maar alleen te bezichtigen tijdens de open monumentendagen (2e weekend van september).

Op het Sint-Lambertusplein, nu een modern stadsplein met daaraan grenzend winkelstraten en -centra, is aangegeven waar de Sint-Lambertuskathedraal ooit precies stond; zie ook Archéoforum.

Cathédrale Saint-Paul 4

Dit gotische bouwwerk stamt uit de 10e eeuw, maar werd later een aantal keren herbouwd en gerestaureerd. Van binnen is de kerk heel licht dankzij het grote aantal ramen. Het plafond is mooi beschilderd met een bloemen- en plantenmotief. Er zijn gebrandschilderde ramen uit de 16e en 20e eeuw en

een 14e-eeuws houten Christusbeeld. Het 19e-eeuwse preekgestoelte heeft beelden die de triomf van het kwaad uitdrukken. De schatkamer bevat ivoorwerk uit de 11e eeuw, een reliekbuste van Sint-Lambertus, een door Karel de Stoute geschonken gouden reliekhouders en ander goud- en zilversmeedwerk. In de kloostergangen rond de tuin worden wisseltoontellingen georganiseerd.

Place Cathédrale, 10-18 uur, schatkamer rondl. dag. 15 uur, € 5

Extra rondje kerken

In Luik stonden in de middeleeuwen ruim 100 kerken, waarvan er zeven aan kloosters verbonden waren. De tijd heeft de kerk en de kloostergang van de **Collégiale Saint-Jean l'Évangéliste** 5 aangetast, maar als je oog hebt voor de typische Maastrichtse stijl, zie je hier vooral in het beeld *Sedes Sapientiae* (rond 1230) – van Maria met Jezus – een mooi voorbeeld.

Origineel is nog het romaanse portaal van de **Collégiale Saint-Jacques** 6. Deze kerk werd vanaf 1015 gebouwd als kapel voor de benedictijnenabdij Sint-Jacobus de Mindere. De Luikse beeldhouwer Jean Del Cour (1627-

Glas-in-loodramen in de Cathédrale Saint-Paul.



1707) maakte de (houten) heiligenbeelden aan weerskanten van het schip. Prinsbisschop Notger was een van de oprichters van de **Collégiale Saint-Denis** 7. De kerk maakte toen deel uit van de eerste stadsmuur. De bouwgeschiedenis voert terug tot 987, maar je ziet hier in hoofdzaak een barok interieur.

Outremeuse

Outremeuse ligt aan de 'andere kant' van de Maas. Het is de wijk van schrijver Georges Simenon en Tchantchès, de hoofdrolspeler uit het Luikse marionettentheater. Twee sleutelfiguren waarvan de geest nog merkbaar in het stadsdeel rondwaart. De 15-augustusfeesten duren hier een week en worden uitbundig gevierd.

De wijk leeft in sterke mate van verhalen en legendes. In 1927 riepen de bewoners hier de Vrije Republiek Outremeuse uit. In de middeleeuwen woonden in deze wijk vooral wevers. De parochie Saint-Pholien, die zich in 1959 van de republiek afscheidde, bestond voor een groot deel uit huidenvetters. Nog een heel andere goede reden om de wijk te bezoeken? De vrijdagmarkt van Saint-Pholien!

MUSEA

Le Grand Curtius 8

Het voormalige stadspaleis van de industrieel en wapenhandelaar Jean de Corte (1551-1628) is een opvallend rood complex met moderne aanbouw, waar de prachtige binnenplaats, terrassen en een goed en modern museum-café alleen al een bezoek waard zijn. In 2009 heropende het met mooie collecties kunst en historische voorwerpen. Uit de tijd van het prinsbisdom zijn veel bijzondere religieuze kunststukken te bewonderen; ook de Luikse ambachten zijn vertegenwoordigd met klokken en wapens. Uitzonderlijk is de afdeling glaskunst, waar alle windstreken en tijdsvakken terug te vinden zijn. Féronstrée 136, ma. en wo.-zo. 10-18 uur, € 9



De wijk Outremeuse staat vol met aan Maria gewijde muurkapelletjes, *potales*, die tijdens de Mariafeesten op en rond 15 augustus worden versierd en vereerd.

Bovendien trekken dan Mariaprocessies door de straten: kerkgezang en jazz klinken door elkaar. Daarmee onverbrekkelijk verbonden is de kermis en men eet dan boekweitpannenkoeken (*bouquettes*) en gewijde broodjes.

Musée d'Ansembourg 9

Waan je een welgestelde 18e-eeuwse Luikse burger in dit fraaie oude herenhuis. Het herbergt kostbare Luikse meubels en onder andere houtsnijwerk uit de 18e eeuw, wandtapijten, kroonluchters en uurwerken.

Féronstrée 114, do.-zo. 10-18 uur, € 5

Musée de la Vie Wallonne 10

Het uitgebreide 'museum van het Waalse leven' bevindt zich in een gerestaureerd, voormalig klooster van Minderbroeders. Er is veel aandacht voor de techno-industriële ontwikkelingen, het dagelijks leven en het religieuze erfgoed.

Cour des Mineurs, di.-zo. 9.30-18 uur, € 5

Archéoforum 11

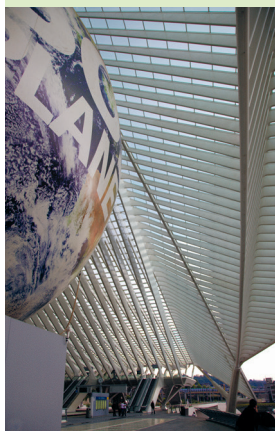
Via een rondleiding en een klank- en lichtshow ga je 9000 jaar terug in de tijd, tot aan de oorsprong van de stad. Ook kun je het resultaat van de opgravingen bekijken, die bijna een eeuw lang plaatsvonden op de plek waar eens de Sint-Lambertuskathedraal stond; de Franse Revolutie zorgde voor sloop van de kerk. De stenen werden gebruikt voor de bouw van huizen, het metaal werd omgesmolten tot wapens.

Place Saint-Lambert, di.-vr. 9-17, za. en tijdens vakanties 10-17 uur, € 6

1

Glanzend en wit – hedendaagse architectuur in Luik

Vanaf de citadel zie je zeker nog de nadrukkelijke aanwezigheid van kerken in het architectonische landschap van Luik. Maar daartussen beginnen zich moderne bouwwerken af te tekenen die inmiddels een heel eind dichterbij de hemel komen – of het hemelrijk mooi weerspiegelen.



Station Luik-Guillemins.

Passerelle en de Tour Paradis.



De bouw van het **Station Luik-Guillemins** **1** duurde elf jaar en het budget werd met vele miljoenen overschreden. Maar sinds 2009 staat er een echte Calatrava, van staal, glas, wit beton en Belgisch blauwe hardsteen. De hoedvormige overkapping is 35 m hoog, 160 m breed en 410 m lang en beschut passagiers tegen grillige weersomstandigheden. Loop langs het **Design Station Wallonia** – let op het doek met micro-perforaties dat de 1e verdieping afdekt – naar de 136 m hoge **Tour des Finances** **2** (2014) of **Tour Paradis**, waarin het ministerie van Financiën zetelt. Het ontwerp is van de architectenkantoren M. & J.-M. Jaspers & J. Eyers & Partners – dat veel Brusselse hoogbouw tekende – en Bureau Greisch, een Luikse firma die vooral als bruggenbouwer faam heeft.

Is de voetgangersbrug over de Maas, tussen Station Guillemins en het Parc Boverie, een bonus van Calatrava? Nee, de **Passerelle La Belle Liégeoise** **3** (2016) staat op naam van het Bureau Greisch en Atelier Corajoud. De totale lengte van de hangbrug is 294 m, de doorvaarhoogte 8 m.

Oud en nieuw

Het neoclassicistische Théâtre de Liège 4 werd tussen 2011 en 2013 gestript. Een glazen blok, waarvan de gevel voorover helt, werd eraan geplaatst. Architect Pierre Hebbelinck ging hier duidelijk voor de contrasten.

Klassieker met nieuwe kern

De toevoeging die de classicistische **Opéra** **5** (1820) in 2012 kreeg, oogt als een blok eruptie.

De toneeltoren werd vier meter verhoogd, waarin bijzondere staaltjes decorkunst plaatsvinden.

Van zwembad naar cultuurtempel

La Sauvenière ging in 1942 open als zwembad, met op de begane grond een busstation. De Luikse architect Georges Dedoyard (1897-1988) koos de vorm van een passagiersschip en integreerde elementen uit de Bauhausstijl. Het complex verloor zijn originele functie in 2000 en is nu cultuurcentrum **Cité Miroir** 6. De verbouwing werd uitgevoerd door Pierre Beugnier en Triangle Architectes.

Totaalconcept

Van grauw industrieterrein werd de wijk Longdoz een 21e-eeuwse blikvanger. De Belgische architectengroep Wilhelm & Co benaderde daarvoor het bureau Jaspers-Eyers en de Israëlisch-Britse architect Ron Arad, die graag experimenteert met materialen en vormen. Het winkel-, sport- en verpooscentrum **Médiacité** 7 won diverse prijzen, waaronder voor duurzame ontwikkeling.



Plus jamais ça! is een permanente tentoonstelling in de Cité Miroir, met focus op de deportaties onder het naziegeime.

INFO EN OPENINGSTIJDEN

Cité Miroir 6: Place Xavier Neujean 22, ma.-vr. 9-18, za.-zo. 10-18 uur, tentoonstelling toegang tot 16 uur, € 7.

WINKELEN

Médiacité 7: Boulevard Raymond Poincaré 7, ma.-za. 10-20, vr. tot 21 uur.

UITGAAN

Théâtre de Liège 8: Place du Vingt Août 16, theatredeliège.be.

Opéra 2: Place de l'Opéra, www.operaliège.be.

Cité Miroir/Cinéma Sauvenière 3: Place Xavier Neujean, www.citemiroir.be en www.grignoux.be. Zie voor details ook blz. 32-33.



Uitneembare kaart: E 1 | zie ook plattegrond blz. 18-19

Luik en omgeving ► Luik (Liège)

Aquarium-Muséum / Maison de la Science 12

In het museum zijn bijna 2000 skeletten van allerlei soorten dieren te zien, evenals opgezette dieren. Er zijn 46 aquaria, verdeeld over vier afdelingen, met warm en koud zeewater en warm en koud zoet water, waarin ongeveer 2500 vissen zwemmen, onder andere haaien!

Via dezelfde ingang – afzonderlijk entree – kom je in het **Maison de la Science**. Hier worden bezoekers uitgenodigd aan tal van experimenten op het gebied van biologie, scheikunde en natuurkunde deel te nemen. Zo staat er een kooi van Faraday en worden natuurfenomenen verklaard. Medewerkers leggen ook in het Nederlands uit.

Quai Van Beneden 22, Aquarium-Museum ma.-vr. 9-17, za.-zo. en juli-aug. 10-18 uur, € 7,50, gezinspas € 22; Maison de la Science ma.-vr. 9-12.30, 13.30-17, za.-zo. 14-18, juli-aug. 13.30-18 uur, € 3,50, combitarief € 9,90

Maison de la Métallurgie et de l'Industrie 13

In een gerestaureerde, 19e-eeuwse smederij voor plaatijzer kun je het industriële erfgoed van de provincie Luik

van de 17e eeuw tot heden ontdekken. Interessante objecten zijn de hydraulische pomp, een stoommachine, een vuurpomp, een reconstructie van een 17e-eeuwse hoogoven en ontdekkingen op het gebied van elektriciteit.

Boulevard Poincaré 17, ma.-vr. 9-16, apr.-okt. ook za.-zo. 14-17 uur, € 5

Musée Tchantchès 14

De legende van Tchantchès is onmisbare voorkennis voor bezoek aan het marionettentheater/museum. De houten man verschijnt hier in diverse uitdossingen, aangepast aan de actualiteit. Hij wordt bijgestaan door zijn Nanette. Andere figuranten zijn soldaten uit diverse legers en tijdens kerst en passietijd zijn er voorstellingen met religieuze ondertoon. Het theater is tevens de hoofdzetel van de Vrije Republiek Outremeuse, waar een eigen *bourgemestre* met zijn ministers de scepter zwaait. Beslissingen worden met een pèkèt beklonken.

Tchantchès heeft alle goede en slechte Luikse eigenschappen in zich verenigd. Zijn populariteit bezorgde hem in 1936 een standbeeld op de hoek van de Rue Pont St-Nicolas / Boulevard Saucy.

Palais des Evêques.



Rue Surlat 56, www.tchantches.be; voorstellingen okt.-apr. wo. 14.30, zo. 10.30 uur, extra voorstellingen rond de Mariafeesten half aug., € 3,50; bezoek alleen voor groepen na reserveren

Musée Grétry 15

In de schaduw van Tchantchès en Simenon verkeert de componist André Grétry (1741-1813), die zijn grootste roem vergaarde met zijn werken *Richard Leeuwenhart* en *Wilhelm Tell*. In zijn geboortehuis staan enkele opgepoetste familiestukken en wordt zijn muziek af en toe in de schijnwerpers gezet.

Rue des Récollets 34 (zijstraat Rue Puits-en-Sock), vr.-zo. 10-18 uur, € 2,25

SLAPEN, ETEN, SHOPPEN, ACTIEF



Overnachten

Strategisch

Pentahotel 1

De Pentaketen blinkt uit in modern design en een goede prijskwaliteitverhouding. De ligging aan de centrum-rondweg – een paar stappen van winkels, restaurants en de opera – met parkeergarage pal naast het hotel is heel strategisch. De hotelbar, met pizza- en burgerbar, is een gezellig trefpunt.

Boulevard de la Sauvenière 100, tel. +32 4221 77 11, www.pentahotels.com, 2 pk vanaf € 80

Stijl en luxe

Les Comtes de Méan 2

Ruime kamers in een schitterend gere-
tureerd duo stadspaleizen: Hôtel de
Selys-Longchamps/Hôtel des Comtes de
Méan. Vijfsterrenhotel met 125 kamers,
brasserie, wellness & spa/zwembad en
nachtclub. Bedden staan naar het raam
(uitzicht!) gericht en er hangen gesig-
neerde foto's van Yann-Arthus Bertrand.

Rue du Mont Saint-Martin 9-11, tel. +32 4222
94 94, www.lescomtesdemean.be, classic 2 pk
vanaf € 149

Beleef Luik van binnenuit

Hotel Neuvic 3

Midden in het historische centrum, in
een 18e-eeuwse drukkerij met binnen-



De **Liège Visit Pass** – 48 uur, € 18 – geeft vrij toegang tot de musea en kerkschatten. De vaste collecties van de musea La Boverie, Archéoforum, Ansembourg, Grand Curtius, de la Vie Wallonne, Cité Miroir, Grétry en Aquarium-Muséum zijn op de 1e zondag van de maand gratis toegankelijk.

plaats, beleef je Luik op zijn best. Er is een bibliotheek en bij de openhaard kun je heerlijk uitrusten met een boek.

En Neuvic 45, tel. +32 4375 97 49, www.hotelneuvic.be, 2 pk vanaf € 105. Diverse arrangementen i.c.m. stadstour, stadsproducten, wellness of workshop

Historisch kleinood

Hôtel Hors Château 4

Prima bedden in een historisch pand. Negen heel modern en comfortabel ingerichte, wel vrij kleine driesterrenkamers. Ruim is de suite met bed een trap hoger, in de nok.

Rue Hors-Château 62, tel. +32 4250 60 68, www.hors-chateau.be, 2 pk € 95, suite € 125

Stadsherenhuis met smaak

N° 5 – Bed & Breakfast 5

Vijf prachtig ingerichte en comfortabele kamers, van begane grond tot 2e verdieping, aan een verstilde binnenplaats die je door een koetspoort betreedt. De stijlvolle ontbijtkamer zit aan de pleinzijde – en wat een verse en fleurige heerlijkheden krijg je er voorgeschoteld om de dag mee te beginnen. De rode huiskat lijkt onderdeel van het decor. Met een sauna voor privégebruik en op de binnenplaats zit- en speelgelegenheid is dit een adres voor gasten van uiteenlopende pluimage.

Place Barthélemy 5, tel. +32 494 30 58 73, www.n5bednbreakfast.be, 2 pk € 115, zolder-etage € 135, kamer 2 en 3 als gezinskamer € 210, ontbijt € 9, tot 6 jaar gratis. Div.arr.